

GYŰJTŐ: DR. KRIZA ILDIKÓ

GYŰJTÉS IDEJE: 1974.

TART.: LEKTORI VELEMÉNY EGYÜD A.: SOMOGY
NÉPICÖLTÉSNETT C. KÉZKATAKÓL

20 lap

FŐMUNKÁSDI MUTATÓ: SOMOGY VEGYTE

STAKMUTATÓ: XXXIII.

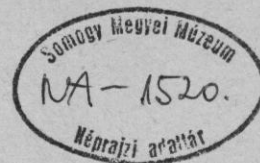
PAPÍRIPARI VÁLLALAT



KISKUNHALASI GYÁRA

LELTÁRÓMÁS

ÁTVEVETVE AZ EGYTS. LTK. 2447-es TÉTELE ALÓL.



Lektori jelentés

Együd Árpád: Somogy népköltészete I. c. kéziratáról

A kézirat rövid bevezető után tetemes új gyűjtésű folklór anyagot tartalmaz, számszerint 500-at, de a változatok miatt valójában ennél jóval többet 351 oldal terjedelemben, és ehhez közel 40 oldalnyi jegyzet, továbbá adatközlők jegyzéke, és forrásjegyzék, valamint egy térkép kapcsolódik. Már ennyiből is kiderül, hogy igen nagy anyag, nagy munka van kezünkben.

A kézirat tulnyomó többségben énekelt folklór alkotások szövegét tartalmazza, amelyhez alkalmanként kapcsolódik egy-egy nem énekelt rigmus, mondóka illetve a kötet végén hét prózai szöveg /mese, monda, hiedelemtörténet, legendamese vegyesen/. Együd folklór gyűjtése tehát a népköltészet egy részére terjedt ki, azon belül pedig különös értéket a ballada és dalgyűjtemény jelent. Egyetlen megye területéről száznál több balladát tár most az érdeklődők elé, ami szemléletesen bizonyítja, hogy a rég halottnak hitt műfaj nem veszett ki teljesen az emlékezetből.

Maguk a folklór szövegek igen sokfélék. Most nemcsak a műfaji gazdagságra gondolok, hanem művészi értékükre. Ebben a hatalmas anyagban jócskán található szép, értékes alkotás /legyen az bár töredékes/, de nem kevésbé nagyszámu a művészi tekintetben fogyatékosnak mondható szöveg sem. Szükségszerűen következik

ez a népköltészet mai helyzetéből, amikor is idestova több mint egy százada állandóan degresszív hatás figyelhető meg. Tudományos szempontból ezek tények, és jól regisztrálja ezt Együd hatalmas anyaga. Az anyag így hűen tükrözi a folklór kétarcúságát. Attól tartok azonban, hogy ez az olvasmányosság rovására megy és a népköltészet művészi értékének, élvezhetőségének megkérdőjelezését vonja maga után a laikus olvasóknál. Ezért a továbbiakban konkrétan néhány esetben javaslak némi szűkítést.

Még mielőtt a részletkérdésekre sor kerülne, szeretnék néhány általános érvényű megállapítást tenni, ami a kézirat egészén végighuzódó problémákra vonatkozik.

1. Hiányzik a tartalomjegyzék, amely föltétlenül egy könnyebb eligazodáshoz vezethetne. Emellett javaslom, hogy sorkezdő mutatót is csatoljon a szerkesztő a kötethez, amely a visszakereséseknél nélkülözhetetlen.
2. A szövegek publikálásakor következetlen a cimek és az alcimek feltüntetése. Gyakori a kettő keveredése. Pl. a főszövegben az alkotásoknál lévő főcím a jegyzetben alcimként jelenik meg /Megölt legény/.
3. Maga a cimadás is következetlen. Ez az anyagból adódó nehézség úgy küszöbölhető ki, hogy legfeljebb a balladák esetében megmarad a szerkesztő a cimeknél, amik többnyire a főhős nevéből természetesen adódnak. De ez is elhanyagolható. Zavaró, ha egy kontaminált változatban két név van, és tetszés szerint választ

a szerkesztő /pl. Szégyenbe esett lány/. Mindenesetre, ha ragaszkodik Együd a címek feltüntetéséhez, akkor legalábbis egy-egy csoporton belül következetesnek kell lennie.

4. Folklór szövegekről lévén szó, igen fontos az előfordulás helye, és az énekes neve. Javaslom, hogy ezek az alapvető adatok vagy a szövegek közlések után, a főszövegben szerepeljenek, vagy pedig a jegyzetben a sorszámoknak megfelelően. Enélkül szakmai értéke nincs a kiadványnak, és másrészt érthetetlen a jegyzetek egyrésze, mert ott hivatkozik X.Y. énekére, de nem derül ki sehonnán sem, hogy melyik is az.
5. A jegyzetekben az összehasonlító anyagot tartalmazó kiadványokra való bibliográfiai utalás igen következtelen. Egyszer legrészletesebben, még a kiadó nevének feltüntetésével szerepel a könyv címe, máskor csak a vezetéknév. Ismét máskor a keresztnév kezdőbetűje, ugyanarra a könyvre utalva. A rövidítések is következtessé kell tenni. Az egyetlen következtetes rövidítés az Ethnographia c. folyóiraté, amelyet a szakirodalom 80 éve viszont másképp, Ethn.-ként rövidít. Javaslom, hogy maradjon meg a régi rövidítési mód.

Parasztaldaltól a munkásdalig c. tanulmánygyűjtemény háromféleképp szerepel /szerkesztők nevénel, kötet címénél és Kriza /egyik szerző/ nevénel, stb./.

Hasonló probléma, hogy a sorozatokat is egyféle-
képp kell jelölni. Ortutay-Krizsa féle kötet ugyan-
abban a sorozatban jelent meg, mint a Magy.népd.-
ként föltüntetett válogatás /Ortutay-Katona munká-
ja/. A MNGY-vel jelzett sorozatot némelykor a kö-
tet összeállítójának nevével is megtoldja. Ez nem
szokás, nem is szükséges. Nem volt világos előttem,
hogy az idézett mű elé mikor kerül gondolatjel és
miért, illetve mikor marad el ?

6. A folklór szövegek nyelvi lejegyzése igen egyenetlen.
A bevezető ugyan utal arra, hogy messzemenően ra-
gaszkodott a hangszalagokon hallható formákhoz. De
mégis van olyan érzésem, hogy némelykor túlzásba
esett. Pl. az névelő esetében a z a névszókhöz
való kapcsolódása olyan esetben is, amikor egyéb-
ként rendkívül szabályos a szöveg. Ugyanigy pl.
i^oboja /j-vel/, de következő sorba megmondhatja
/olvasott forma/ olyan ellentmondásos, hogy nem
hihető. Javaslom a szövegek ilyen tekintetében való
gondosabb áttekintését.

x x x

Megjegyzések részletkérdésekre vonatkozóan:

Bevezetés: A rövid bevezető gondolatvezetése kapkodó.
Első oldalon műfaji problémákat tárgyal, utána a nyelv-
járás kérdésekről szól, majd újra a műfaji rendszere-
zési kérdések kerülnek elő. Jobb lenne ezt követke-
zetesebbé tenni. A szerző szerényen megjegyzi, a 2.
oldalán, hogy "vitathatónak tartjuk a beosztást."

Talán helyette azt lehetne mondani, hogy más megoldást is lehetne találni, de a legtöbb lehetőségek között ez a csoportosítás látszott legmegfelelőbbnek. - A 3. oldalon több stiláris fogalmazásbeli egyenetlenség akad. Pl. "A szentcsalád-járás" új hang."- Miért? Talán azt akarta mondani, hogy a népköltési gyűjteményekből korábban gyakran hiányzott... Vagy szándékunkban volt a vallásos népköltészetből is kis izelítőt adni... Nem értem mit jelent: "könyv Somogy megye szellemi néprajzának... csupán egyharmadát teszi ki". Másutt azt írja "környékbeli emberek folklorisztikai gazdagsága"... - Mi az? Az utolsó bekezdésben pedig az áll, hogy a kötethez zenei példatár kapcsolódik, amelyet Olsvai Imre válogatása alapján állítottunk össze. /Talán Olsvai válogatta?/

A szövegeket a jegyzetekkel együtt tekintetem át, észrevételeimet is ebben a sorrendben szeretném megtenni.

Balladák

1.sz. Eladott lányra vonatkozó jegyzet "lemondott róla a folklorisztika" /352.old./ Mi értendő ez alatt? Így félreérthető. Megjegyzem, hogy nagyon jónak tartom, hogy a balladák prózai változatát is közli. Ez a szakemberek számára igen hasznos.

3.sz. Megesett lány. Véleményem szerint sok az egy-

máshoz hasonló változat, kettő-három kimaradhatna.

4.sz. Sok változatot közöl a halálra táncoltatott lány balladából is. Nem tudom miért fontos a széki párhuzam említése.

5.sz. Fehér László ballada címadását jobban át kellene gondolni. Az ismétlés zavaró. Itt is túl sok az olyan változat, amelyek csak minimálisan térnek el egymástól. Stiláris megjegyzés: "leány erkölcsi bukása" /356.old./ - ez biztos félreértésből adódott. A szüzesség feláldozása a ballada szerint nem erkölcsi bukás, annál inkább az a biró aljassága. Különb a jegyzet igen jó.

6.sz. A 356. old.-i jegyzethez kiegészítésképpen mondom, hogy az ujstilusu dallam és szöveg arra vall, hogy ebben a formájában újabb keletkezésű, és nem klasszikus ballada. Az eladott, vagy férjhez kényszerített lány balladájának motivumait elevenítette föl, és szövegismétlésekkel, sztereotip formulák alkalmazásával vált önálló alkotássá. A tartalom kibontakozása elmarad, ez is mutatja, mennyire távol áll a klasszikus balladáktól.

7.sz. Szükségtelen a "legenda ballada" főcím. Ez inkább lírai ballada. Tulajdonképpen egyetlen változat, az "i" jelzetű, őrizte meg a legenda motivumot. Erre

elég a jegyzetben utalni. A "legenda ballada" /357. old./ nem típusnak, hanem típus csoportnak az összefoglaló neve. Az itt felsorolt alkotások között több Gyulai Pál versének népies vázlata, és nincs köze a középkori balladákhöz. Stiláris megjegyzés: "változatunk a mohácsi temetőbe vezet /helyette: mohácsi temetőt említi/. Nem lehet érteni a jegyzet alapján, melyik a torvaji változat. Kallós gyűjtésével való párhuzamot elég bibliografikusan megadni. Másik stiláris megjegyzés: "tulvilági hang skandináv eredetű" - nem tudom mire gondol a szerző, így valószínűtlen.

8.sz. Szálláskereső Jézus jellegzetesen legenda ballada, szemben az előzővel, itt mégis hiányzik az alcim. Nem is kell kitenni egyik esetben sem. Stiláris megjegyzés: /358.old./ "középkori népi-egyház" - ilyen nem volt. Helyette talán azt akarta mondani, hogy "népies vallásos"...

Másutt azt írja "gyakorlatban h a sz n á l t példányai" t.i. Szálláskereső Jézusnak /Helyette talán: a szájhagyományban élő változatok.../

"Kilenced napi szokás" idézőjeles nem közhasználatu kifejezést fel kell oldalni /pl. karácsony előtt kilent napig tartó..."

9.sz. Szeretet próbája c. balladát nagy örömmel olvastam.

Gyűjtő érdeme, hogy erre a ritka balladára rábuk-
kant. Stiláris pontatlanság /359. old./ : "Erdély-
ben vált közkeletűvé" /helyette javaslom: Erdélyben
maradt fenn vagy Erdélyből ismerjük a legtöbb vál-
tozatot stb./ Mit jelent "skótoknál kedvelt az ás-
pis kigyó" - valami félreértés van emögött.

10.sz. A megcsalt férj. A 359. old.-on azt írja "tár-
gyak alkalmazása"... balladában - helyette javaslom:
tárgyak említése. Megjegyzendő, hogy az egyes válto-
zatok közti eltérést nem a különböző tárgyak jelzik,
hanem főként a vig, ill. tragikus befejezés. Ez
együttal műfaji kérdés is. A ballada német eredetét
Vargyas önálló tanulmányában bebizonyította.

11.sz. Gunaras lány balladát szép változatok képví-
selik. Stilus-kérdés: /359. old./ "játék lehetett ...
ez a dal" - logikai ellentmondás. Helyette javaslom:
egyres kutatók feltételezik, hogy ezt a balladát dalt
eljátszották. Felesleges utalni a ballada erdélyi
elterjedésére, hiszen az ország más részét meg sem
emliti. Ellentmondás az is, hogy a jegyzetben "balla-
dás dal"-nak tartja ezt az alkotást a szerző, de
románok, lírai balladák c. csoportban sorolja a szö-
vegeket.

12.sz. Megszólaló halott maradhatna a fő cím. Nem
értem a jegyzetben miért fordította meg a fő és alcím
sorrendjét. Ellentmondás az is, hogy "dal", "ballada",
"balladás dal"-ként egyaránt említi ugyanazt. A három
közül csak egyik lehet.

Stilusra vonatkozó megjegyzés: /360. old./ "tisza forma" - mit jelent? "akad köztük kontaminált változat is" ... ha ilyen van, akkor sikerült az összeéneklés. Nem értem miért írja, hogy nem sikerült az összeéneklés? Ez ellentmondás a szerző gondolkodásában, vagy más példára vonatkozik. Így mindenesetre helytelen. Helyette javaslom: országosan elterjedt ballada, ami egy gyilkossággal összekapcsolódó temetést énekel meg. Mai formájában újabb keletkezésű, de a halott megszólalása archaikus elem. Számos esetben kontaminálódik a szöveg más balladák, gyilkosság-énekek szövegével.

13.sz. "Pávadal" - félrevezető cím. Elég az, hogy rab-dalok vagy rab nóták; "rab-páva típus" 360.old. nincs. /Talán azt akarta mondani a szerző, hogy a "rab-páva hasonlatot tartalmazzák..."/ Szövegfilológiai szempontból a mondat nem igaz, a történeti adatok, a 18.sz.-i források ezzel ellentmondanak. Tény az, hogy a közölt dalok szépek, értékesek.

14.sz. Betyárballadák mellett a "bujdosók" alcím felesleges. Az első szöveg sajnálatosan éppen műdal eredetű, bármennyire is elterjedt országszerte a cigánybandák révén. Talán jobb lenne sorrendet változtatni. Jegyzetre vonatkozó megjegyzések: /361.old./ "Tény, hogy a betyárok az elnyomó rend legnagyobb ellenségei"- ez csak a folklórban van így. A történelmi valóság szerint a társadalom perifériájára szorult rabló, gyilkos, tolvaj társaság volt a betyároké.

A hatalmi szervek természetesen üldözték őket, ez az oka amiért a rendszerrel szembenálltak. Az ok-okozati összefüggésre vigyázni kell. A folklór nem a valóság adekvát megelője.

Jó lenne kiegészíteni a jegyzeteket a betyárok tényleges tetteinek ismertetésével, vagy akár a mondai szereplésükkel. A szövegközlés rendkívül egyenetlen, a helyesírás egy-egy szövegen belül következetlen pl. ibolya j-vel, de hajtják normál helyesírással. /Valószínű hangszalagon mindkettő a köznyelvi formának felel meg./

89.old. "Klasszikus motivumu ujstilusu balladák" - nagyon csunya, bonyolult cím, ráadásul az ide sorolt balladák megítélése sem következetes. Javaslom a cím elhagyását.

57.számú ballada nem azonos Vikár: Szücs Marcsa balladájával. /1.még 362.old./ Javaslom, hogy az egész csoportot szüntesse meg, és a klasszikus vagy az ujstilusu balladákhöz sorolja.

Uj stilusu balladák jegyzete /362. old./ sok stiláris kérdést vet föl: Nem értem mi az "tisztább tartalmu és formájú alkotás" - így mindenképpen helytelen. Mit jelent: "elődeink epikus színvonala" ...
" Pongyola kifejezés: "Endre báró-félék", ami többször is előfordul alcimként. Ne használjuk, mert

pejorativ. Mit jelent az "adott kor" /mire, melyik évszázadra vonatkozik?/ Ezt a részt gondosan át kell fogalmazni. A dallamról szólva /363.old./ megemlíti, hogy néhányat r é g i dallamra énekelnek. Megjegyzendő, hogy nem valószínű, hogy régi stílusú dallam ebben a csoportban előfordulna. Akkor mit jelent a "régi" jelző? Ismét érthetetlen "tartalmi tisztaság" kifejezés. Talán egysíkú tartalom-ra gondol, vagy az esemény folyamatos előadására ?

A szövegre vonatkozóan túl sokat közöl egy-egy balladából. Pl. 60-77. közül többet is mellőzni lehetne.

78-84.sz. Szabó Vilma ballada kapcsán említi a 363. old.-on, a "szerencsétlenül járt anya"-t. A balladában erről szó sincs. "Cimadó név" - mit jelent? A moldvai balladákkal való összehasonlítás indokolatlan, hiszen ez országszerte ismert, ponyván, énekeskönyvek révén terjesztett ballada volt.

85-88.sz. Cséplőgépbe esett lány ballada kapcsán írja a 364. old.-on: a "mentalitás-változat nem fejlődött" - értelmetlen, logikátlan kifejezés. Azt is helytelenítem, hogy "Bizse doktor ma is élő körzeti orvos" - így megmaradjon egy tudományos kiadványban. A logikai viszony fordított: A ma élő orvos nevét illesztették a száz éves szövegbe.

117.old. "Pápainé-félék" ismét pongyola kifejezés. A 97. sz. szöveg kontamináció, javaslom ezért, hogy a 96.számu elé kerüljön.

Ebben a csoportban az alcimeket el lehetne hagyni, mert legtöbb esetben nagyon erőltetettek, vagy ha megmarad, akkor a korábbi, klasszikus balladáknál használt sorrendet kellene követni.

Stiláris kérdés, hogy mit jelent a "két forma" /365. old./ talán két szövegre utal? a 366. old.-on "klasszikus história" terminus szerepel. Ez a szakirodalomban a 17. sz.-i históriás-éneket jelenti. Azt hiszem ez elírás lehet, mert itt új stilusu históriás énekek jellegzetességeiről van szó, amit másutt a szerző "istóriá"-nak nevez.

366. oldalon a "börtön-ballada" nem helyes terminus, helyette börtön-ének felelne meg.

135. old.-on szerepel "tippan" szó. Nem tudom mit jelent.

137. old.-on a 122.sz. szöveg a többiekhez képest is csunya, javaslom, hagyja ki a szerkesztő.

Béresdalok jegyzetei /368.old./ nem következetesek. Parasztdaltól a munkásdalig c. gyűjteményes kötetre többféleképpen hivatkozik. Hasonlóképpen föltűnő, hogy a Magyar Népdalok I-II /szerk.Ortutay-Katona/ c. kötetre cím szerint hivatkozik, míg a sorozatban megjelent balladakiadványra a szerkesztők nevével.

Amerikás dalok jegyzeteiben /368. old./ szerepel, hogy I. Világháború előtt volt a "kivándorlás kora". Ez csak részint igaz, mert 1920-30-as évek új hulláma jelentett és József Attila: "Hazám" c. verse /ami mellesleg nem "panaszdal"/ erre az időszakra utal. Mesterségszókról írja /369. old./ "Újszinti dalcsoport."- Mit jelent ez? Nyilván nem azt akarja mondani, hogy a népköltési gyűjteményben új szint jelent, hiszen Erdélyi János 1846-48-ban megjelent kötet már jócskán tartalmazott ehhez hasonlókat.

Bakternóták jegyzetével kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy óriási gyűjtőmunka után kandidátusi értekezés született ez anyagból? és önálló könyvben is megjelentette kutatási eredményeit Szomjas Schiffert György /Hajnal, szép piros... Gondolat 1970./

A "48-as dalok" a szövegek közlésnél főcímként szerepel, jegyzetben pedig alcim. A kettőt egyeztetni kell /152. old. illetve 369. old./ Javaslom az egész csoport egybeolvasztását a katonadalokkal. A dalok javarésze az ellenállás korszakában a szabadságharc bukása után keletkezett, és méginkább Kossuth temetése idején tetőződő Kossuth-kultuszhoz kapcsolódik. /Igy pld. a vasut említése stb. sem történeti értékű adat/. A vasut elítélése pedig jellegzetesen az I. vil. háborús katonadalok sajátja, ami több mint

félévszázad távlatában összekeveredik a 48-as témájú dalokkal.

173.sz. szövegtől kezdve katonadalokat olvashatunk, amelyek történeti háttere legkülönbözőbb; így pl. a 177.sz. verbunkos nóta volt. Éppen ezért indokoltnak látszik, hogy a katonadalokon belül ne legyen több alcsoport, ezzel elhagyható lenne a "Régi és új katonadalok"-ról írt jegyzet is.

A 182.sz. dalnál szerepel egyedül sor-ismétlés. Ez általában jellemző az ujstilusu giusto dallamokra. Véleményem szerint semmi sem indokolja, hogy ebben az esetben ragaszkodjon az ismétléshez a szerkesztő. Csak akkor érdemes meghagyni, ha féldallam miatt szükségszerűen duplázódik az utolsó ~~par~~ és ez a dallampéldákból világossá is válik.

212.sz. dal 1. versszakából a 3. sor második fele hiányzik. Az "Istóriás énekek" c. csoportnál a "dalok" terminus már nem szükséges. Az alcimek feltüntetése sem indokolt. Nem látom világosan, hogy az ujstilusu balladáknál közölt gyilkosságénekek és az ebben a csoportba soroltak között milyen megfontolás alapján ~~tett~~ különbséget. A kettéválasztott anyag legtöbb esetben egy csoportba sorolható. A kiválasztott énekek sajnos nagyon nem szépek. A 236.sz. szöveg elhagyható, kimondottan csunya. Itt és a

237. sz. szöveg utáni megjegyzés pedig az egész kötetben egyedülálló, kirivó.

A Mária-énekek is nagyon nem szépek. Véleményem szerint kár lejáratni az olvasó közönség előtt ezt az alkotástípust azzal, hogy esztétikailag silány példákat idézzünk, amikor bőséggel vannak értékes, archaikus változatok is.

A csufoló dalok talán szerencsésebb kifejezés, mint a "csufolók", viszont az elcimeket mellőzni lehetne itt is. Igazán sajnáljuk, hogy a közmondás jellegű csufolókat a gyűjtő mellőzte. A kettő együtt jelentett volna értékes anyagot. Az altatók nagyon szépek, de hadd jegyezzem meg, hogy valószínűtlennek tartom, hogy a 272. sz. dal is altató lenne.

Gyermek versek helyett találóbbnak tartom a gyermekdalok, mondókák kifejezést, mert ezzel az irodalmi versektől különíthető el az anyag.

A témára vonatkozó jegyzetekben szerepel "fogyó-játék" kifejezés /374.old./ Ez visszafelé számolást jelentene, vagy a szövegre utal? Nem derül ki a jegyzetből. Ugyanezen az oldalon szerepel "gyermeki lélek táncos igénye" kifejezés; talán azt akarta mondani, hogy a "gyerekek tánc igénye" ?

A 299-300.sz. adatközlésről azt mondja a gyűjtő, hogy körjáték volt. Ez valószínűtlen.

A 309.sz. szöveg rossz kontamináció. Javaslom kihagyását. Szerelmi dalok jegyzetében idézi a szerző Küllös Imola tanulmányát, ami a Népi Kultúra-Népi Társadalom c. tanulmánykötetben jelent meg és nem önálló kötetként

látott napvilágot.

376. old.-on és később többször szerepel a "Somogyi Magnótár" kifejezés. Nem ismerem a tényeket, de az logikusan a magnetofonkészülékek táráját jelenti. Erről lenne szó ?

A gunydalok és csufolódalok elválasztása ilyen anyag esetén nem indokolt. Javaslom a két csoport összevonását.

370.sz. dal valóban táncdal ?

373. és 375.sz. dal inkább szerelmi dal, a témáját illetően. A táncszók szexuális jellegére utalni kellene a jegyzetekben. Maga a műfaj országszerte ismert, csak a folklór tekintetben archaikusabb erdélyi közösségekben könnyebb gyűjteni. A szerző megjegyzését e tekintetben lehetne egy kicsit finomítani.

Az utolsó három táncrigmus izléstelen, obszcén, ki kellene hagyni. A népköltészet ennél sokkal különb, burkolt erotikájú táncszókat mondhat magáénak.

A lakodalmi vőfélykönyv anyagát egykori vőfélyektől hallva jegyezte le a gyűjtő, ez azonban nem jelenti azt, hogy pl. Szijártó Pál igali lakos rigmusai, köszöntői lennének. Minimális módosítással mondták el a multszázadi, országszerte ismert vőfélykönyvek verseit az adatközlők. Sok esetben érződik, hogy nem lakodalomkor gyűjtötte az anyagot, és épp a csattanó marad el pl. az adakozásra való felhíváskor. A jegyzetekben erre utalni lehetne.

Köszöntőkről mondja a szerző a 380. old.-on, hogy "kontaminációknak, variációknak különleges kombinációi" - ez fogalomzavar. A mondat értelmetlen az idegen szavak halmozása miatt.

408.sz. szöveg nem folklór alkotás. Valószínű népi verselő, kántor szerzeménye.

517.sz. szöveg izléstelen. Javaslom kihagyását a kötetből.- Szokatlan, hogy a regölést köszöntő-ként tárgyalja a szerző. A jegyzetben nem világos, hogy "él" a regölés szokása? vagy csupán emlékeznek még a szövegre, dallamra. Ez két különböző tény. Egyáltalán, mikor regölnek? Melyik napon?

Több konkrétumot kell a szokással kapcsolatban elmondani.-

A 437. sz. szöveget emlékezetből mondták el. Jó lenne a jegyzetben feltüntetni, járnak-e még fiatalok betlehemezni. Ez sokkal fontosabb az általános megjegyzéseknél, hiszen egy terület adatközléséről van szó. Ha él a szokás, akkor kik mondják és hogyan?

A Szentcsalád-járás országosan ismert szokás a karácsony előtti kilenc napon. Különösen a 30-as évektől kezdődően terjesztették egyházi körökben, vallásos egyletek. Ezek a kiadványok adják a szokás gerincét, és emiatt olyan szembetűnőek az egyezések az ország különböző területén följegyzett adatok között.

A szokás érdekességét éppen a merev sémától való eltérés, az archaikus szövegek felelevenítése adja.

Erről azonban a gyűjtő nem tájékoztat. A szerző szerint ez a "zárója" /sic/ az adventi ünnepségnek. Valóban így van? És a kántálás, betlehemezés, regölés hogyan kapcsolódik ehhez időrendileg? Nincsenek átfedések?

Siratók esetében javaslom, hogy az összehasonlítást mellőzze. Ez sokkal bonyolultabb kérdés, és a MNZT V. erre kielégítő választ ad.

A virrasztó énekek válogatása nem a legsikerültebb. Tulajdonképpen a 459.sz., 464. sz., 468.sz. és a 469. sz. olyan gyenge szerzemény, amit nem érdemes közzétenni.

Sirversek jegyzeteivel kapcsolatban szeretném megjegyezni, hogy a fejfa költészetről több tanulmány jelent meg; bebizonyított tény, hogy tréfás sirversek ~~sos~~ szerepelnek a sirfákon. /V.ö. Erdész S.: Fejfairók c. cikke az Ethnographiában/. A közölt sirversek versfaragók nem hagyományos formában megalkotott irásai. Nem szépek, és szerintem nem lehetnek jellemzőek Somogyra.

Varázsigék-et mai terminussal ráolvasó-nak mondja a szakirodalom, illetve ráolvasás, ha szövegekhez kapcsolódó rituális cselekményektől nem választja el.

A "varázsige, varázsima 18.sz.-i kifejezések. A jegy-

zet első mondatát én inkább úgy irnám: "ma már nehezen gyűjthető műfaj". A ráolvasások csoportosítását elvégezte Pócs Éva. Tanulmánya megjelent a Népi Kultúra-Népi Társadalom I. kötetében.- Történetek, mesék c. fejezet meglehetősen sovány ahhoz a dal, ballada és rigmus anyaghoz képest, amit eddig elének tárt. Azt hiszem ez nem tükrözi Somogy folklórjának valós képét. Tündérmese, legendamese, hiedelemmonda egyvelege ilyen kis terjedelemben teljesen érthetetlen tartozéka az eddigi anyagnak, hiszen egy-egy balladából 15 változatot is bemutatott korábban a kötet. Javaslom a bőséges anyagkiegészítést. Köztudomásu milyen nagytehetségű mesemondók élnek Somogyban, azok tudásanyagának összegyűjtése, kiadása éppugy kívánatos, mint a dal- és balladaváltozatoké, vagy a költészetileg értéktelen ponyvaregényé.-

Összegezve a hatalmas kézirat és hozzákapcsolódó jegyzetanyagra vonatkozó mondandómat, ismételten hangsúlyozni szeretném, hogy igen jelentős munkáról van szó. Kiadása mindenképpen érdeklődésre tarthat számot mind a művelt olvasók, mind a szakemberek számára. Még egyszer hangsúlyozni szeretném azonban azt is, hogy a szövegek gondos áttekintése nyelvhelyességi szempontból, a jegyzetek még gondosabb átjavítása stiláris és tartalmi tekintetben elkerülhetetlenül fontos, vala-

mint további kiegészítő munkák elvégzése. Így a csoportosítások ésszerűbbé tétele, leegyszerűsítése, a tartalomjegyzék összeállítása, mutatók elkészítése.

A kézirat kiadását javaslom.

Dr. Kriza Ildikó sk.
1125-Budapest, Istenhegyi ut 35/a.

A másolat hitelül:

Lőrinc Lajosné
Kőrös Lajosné